

D. O. M. A.

DISPUTATIO POLITICA V.

De

C L E R I C I S
ADMINISTRATIONE
ECCLESIASTICA.

In Regia Fennorum Academia.

P R E S I D E

M. MICHAEL O. WEXIONIO
Polit: & Hist: P. P. Præceptore & Fau-
tore quovis observantiæ cultu
ætatèm prosequendo.

Respondente,

JOHANNE MATTH. GARTZIO
Arbog. S. R. M. tū Stipend.

Ad diem 23. Maij An. 1646. habita. 6. f.

Ex Plutarch. Lips.

Citius urbs sine solo, quam Resp. sine opinione de Deo, id est
religione, aut constitui aut constituta servari potest,

ABOÆ Petrus Wald/ Acad. Typogr. 1646.

Venerandi Consistorij Stregnensis

P R A E S I D I ,

Admodum Reverendo & Excel-
lentissimo Domino,

DN. JOHANNI

M A T T H I Æ ,

S. S. Theologiæ Doctori Eximio,

E L

Dioecesis Stregnensis Episcopo

Longè meritissimo ,

Collegij ibidem Regij Ephoro

gravissimo ,

Musarum summo Patrono & Promo-
tori, omni observantiæ genere
æternū suspiciendo.

Hanc disquisitionem politicam, observan-
tis animi documentum, offert &
dedicat

Joh. Matthiæ Arbog.

THE S. I.

Geminum esse Politiarum & ipsius Magistratus scopum ac finem, alium videlicet *absolutum*, nimirum Honestatem & bonum Civile: alium relatum atque eminentiorem, religionem scilicet, ac pietatem; Bonum spirituale, ex superiorib⁹ passim constat. Quib⁹ Kecker. i. pol. c. ult. Dan. Ott: jur: pub. cap. fin. 24. alijq; accedunt.

Sup. disp. 17.

Unde etiam non immerito suminam potestate seu

Esa. 60.

Maiestate in Ecclesiastica & Politica distinximus.

vers. 14.

2. *Ecclesia*, a. quae Civitas Domini & Sion Sancti Israël vocatur, ad plenum & sufficiens sui regimenteri duplice potestate & curâ indiget; alterâ seculari & Externâ, de qua sup: disp.

Conf: ordi-

nant: in co-

mit. Aros:

1527.

cum Reces.

3. Th. 18. quae in externis ritibus pie instituendis ac dirigendis consistit; Alterâ merè spirituali & Internâ, quâ verbum Dei docetur, sacramenta administrantur, & justa disciplina

Aros: 1528.

ecclesiastica exerceatur. Quæ hujus
quidem disputationis propriæ; inter-
rim non diffitendum, haud pauca
ex seculari & externa potestate flu-
entia hic attingi; quæ ta nem, non
secus ac mere politica negotia ab
inferioribus magistratibus, per ec-
clesiasticas personas expediuntur.

3. Hic igitur de ecclesiasticis p-
sonis & administratione, aliquid di-
cendi locus fuerit: Quarum varios
ordines in imp: Rom. & alibi passim
vid. apud Reink. Pontificis nimirum,
aliorūq. Primatū, Patriarcharū, Archie-
piscoporum, Ep̄scoporum, Abb̄tum, Car-
dinalium, Commendatorum &c: de-
quibus ut minus solliciti nos patriæ
statuꝝ propriū intuebimus. Ubi
oc̄nes Ecclesiasticorum sive Clericoruꝝ
choro inserimus, qui pietatis & reli-
gionis curam vel directe & immedia-
tē vel mediatē & indirectē quasi, ali-
os ad docendum habiles reddendo,
gernot & suscipiunt. De illis prius;
postea etiam de hisce.

Reink.
Regin.
Eccles: l. 3.
cl. 2. c. 3.

4. Pietatem & religionem directe
propagant, Ministri ecclesie legitime
vocati & ordinati, spiritualem pote-
statem usurpantes. Ut, Episcopi, Su-
perintendentes, Praepositi, Pastores & com-
ministri.

5. Episcopatus olim operis non hono-
ris nomen fuit; nec verus est Episcopus
qui praesse amat, prodeesse negligit. Nam
ab attendendo, superintendendo & specta-
lando denominationem habet. Ni-
mirum ut se quasi in specula consti-
tutum meminerit, unde prospiciat
ne ecclesia vel in doctrina, vel mo-
ribus quid detrimenti capiat. Conf.
Ezech. 3. v. 17. & c. 33. v. 7. huc facit
Esa: 56. v. 10. Cui, si propter senectu-
tem, infirmitatem alia ve impedimen-
ta, sufficiens non sit Coadjutor ad-
jungi consuevit: cap. 5. de Clericis
egrotante vel debilitato, lib: 3. De-
cret: Greg: tit: 5. Sicut etiam usus
obtinuit.

6. Precipuum Episcopi munus, se-
cundum Iohan. Azor. facit Reink. Eccle-

Reink. de
Reg. eccl.
cl. 2. cap. 3.

Augustine:
1. 19. de ci-
vit. Dei c. 19

Orth. Eccl.
fol. 74

Conf. c. 2.
Juri prov.
de Jur. Reg.

Cap. Quā-
vis triste-
caus: 7.
quest: 1.

stas sue Diocesis visitare; Conf. Ordinant Eccl. Suecan: fol. 75. b. ubi etiam sicut & praecedenti fol. de causa & origine hujus ordinis. De Episcoporum electione & ordinatione f. 78. postea

Ordinant aquam quid agendum, quidq; omit E. Eccles. fol. tendum ante declaratum, & demū que Episcopalem dignitatem extinguat. Officia ista Episcoporum, sive Ordinariorum (qui ita ab ordinando dis Ideo Boni cuntur) communia sic recenset Adam ordin. pag. Rev: D. D. Ioh. Matth: Stregnensis Episc 19: & 20.

1. Sinceritati doctrinae & disciplinae vigori per totam Diocesin attendere.
2. Meliora ingenia in futurum ecclesiae usum promovere.
3. Ministros verbis Pastores & Praepositos ordinare.
4. Ministerorum viduarum & Orphanorum in sua Diocesi curam agere.
5. Scholarium, Gymnasio- rum & Academiarum praeceptationem suscipere.
6. Ecclesiis carumq; præcipua membra, cum necessitatibus & circumstantiis eorum perspectas habere.
7. Idoneos decernere pastores & pro necessitatibus ratione transferre.
8. Visitations vel per se, vel per alios quotannis instituere.
9. Prevaricantes ministros corrigere.
10. Synodos convocare.
11. Bibliothecam & Typographiam curare. &c.

Sunt vero Episcoporum alijs

Archit-

Archiepiscopi, ab archos, id est, Princeps;
qualis in nostra patria unus, Upsali-
ensis nimirum: qui inter reliquos
præsidis munere fungitur. Cujus offi-
cium prop. vid: apud Cit: Ad: m Rev:
Dn. Episc: Stregnens: Alij Episcopi qui
Archiepiscopo, ad mandatum summi Ma-
gistratus convocanti obtemperare te-
nentur, videlicet antiquitus Lydbuskopar
dicti: Omnes honore & potestate
pares; Isct ratione diœceseon, ab
immemoriali tempore, ordo qui-
dam præcedentiae servatus fit; Et
1. Lincopensis. 2. Scarensis, 3. Stree-
gnensis. 4. Aroensis. 5. Wexionen-
sis. 6. Aboensis. & 7. Viburgensis a
Gustavo M. sicut 8. Revaliensis, a mo-
derna Seren: Reg: CHRISTINA AU-
GUSTA constitutus.

D. Johan,
Matth. id:
bon:ordin:
p. 22.

Jur:prov:
de Jur. Reg.
cap.8.

Conf. c.s.
Jur.prov.
de Jur. Reg.

8. Episcopis merito annumne-
rantur, Superintendentes, quod & vo-
cis significatio & officium ipsum
coincident. Sic quoq; in Evangelii
germanorum ecclesiis nulli sunt
Episcopi, quo ad nomen, sed eorum

A. Rev. D.
D. Paulin:
Hist. arct.
I.i.cap.38
p. 126.

locu*co* constituuntur Superintendentes,
qui ab Episcopis, qui Ecclesiasticam po-
testatem, nihil differunt, ut ex Isido-
ro Reinking notat. Tales apud nos
iunt s. 1. Calmariensis, 2. Maria-
fladensis, 3. Gotheburgensis, & 4. nu-
per constitutus Narvensis seu Ingræ
de Superintendentia Lemptiæ, Hal-
landiæ, Oesilia & Gothlandiæ, quid
S. R. M. ti placeat; an hæc ad Epi-
scopatum Lincopensem, cui olim
suberat, redibit; vel alio transfe-
retur, aut seorsim mansura sit, tem-
pus aperiet) Iste itidein non secus ac
Episcopi (alias Seniores vocati) etate &
singularibus Dei dotib⁹ excellere debent,
reliquorum Episcoporum suffragijs,
& Dioceſeos ministerij votis electi,
ut quisq; suo constitutus loco officiū
faciat, opusq; Dei sine scandalis &
confusione procedat attedentes, sic
ut loquitur idem Rev. D. Joh. Matth.
Conf. Ordinant: Eccl. f. 78, supra cit,
9. Iстis scilicet Episcopis & Su-
perintendentibus velut Praesidibus

Eccle-

Ecclesiasticis in singulis Diœcesisibus, adjunguntur, tanquam Assessores, vulgo Capitulares sive Consistoriales dicti (olim prælati, Canonici, Decani, Præpositi Cathedrales & similes præbendarii) nunc Professores, Lectores & Scholarum Rectores &c. Ecclesiasticos senatus constituunt. Qui cum electis interdum alijs ex ministerio, statis diebus ecclesiasticas examinant causas & dijudicant, deq; negotijs ad Diœceseos ecclesiastis pertinentibus deliberant. Quæ autem Causæ sint Ecclesiasti & merè spirituales infrapatebit. Th. 25.

10. Succedunt jam in Clericorum ordine, Districtuum seu Territoriorum singulorum Præpositi, Viri Exemplares prout sapientia Laudatus D. Ioh. Matth. locutus est, ut vel vocati in consistorio assideant, vel rogati sententiam scripto dicant, boneq; ordinis præceteris ministris animatum intendant. Enormitates notent, matui eq; indicent & visitationibus intelligint, & demum Literas Magistratus vel Episcopi cum fratribus communicent, eartumq; executionem ur-

A 5 gēant;

Id. bon. or-
din. p. 14.

Baz. Hist.
Eccl. Sueo-
goth. lib. 2.
cap. II.

geant; uti habet Ordinant: D. Paulini:
Upsalitæ 1637. Clericis præscripta,
citante Rev. Baazio. In summâ; Omni-
b⁹ verbo & exemplo præibunt, ut quæ ad-
modum Præpositi vocantur, ita & alijs
meritò præponi non indigni inveniantur.

II. Præpositi proximi sunt Paolo-
res, alias communiter Sacerdotes, à
sacris ordinibus quib⁹ initiati sunt,
qui tales sese præstabunt, quales D.
Paulus ad Timotheum & Titum alibiq;
describit. Et Ordinantis nostra Ec-
clesiastica requirit. Horum præcipua
munera sunt: I. Verbum Dei prædicare,

2. Sacraenta administrare. 3. Coniuges co-
pulare, 4. Mortuos sepelire, 5. In agone con-
stitutos, vel alias ægros, consolari, 6. Dies domi-
nicos & festos observeare & indicare. 7. Novi-
tios in ecclesiam recipere & informare. 8. Mo-
res deniq; & vitam auditorum cum moderatione,
modestia scil. & mansuetudine emendare.

Id: bon. ord.p.51.
-10. n. 61. +1. q. sub
Alth. pol. c.30.l.n.4. Unde & Althusius verbi ministros
Censorum vicem supplere asserit.
Conf. 2. Timoth. 4:v.2. Idemq; jus Pro-
phetis olim in populo Iudaico deman-
datum fuisse ostendit, adde D. Ioh.
Matth: Id: bon: ord:p.57.&c.

12. Eadem ista munia cum Pa-
storibus communia habent eorum
Commissarii Sacellani dicti, quod ad
Sacella sive annexas præcipue mini-
strare soleant: Qui tamen suis Pa-
storibus tanquam *Patribus familiis* ob-
noxij esse tenentur. De alijs mini-
strorum officijs, domesticis & pa-
rochialibus vid: *Biazium ex D. Paulino.* Baaz: hist.
Eccl. Sue-
o-goth. l. 8.
c. ii, sub. fin
De Sacerdotibus autem accu-
fatis & prævaricantibus, vinosis,
scortatoribus, immorigeris, alea-
toribus, impuris, alienam conditio-
nem ambientib⁹, horribilibus mor-
bis occupatis, &c. castigandis, aut
ab officio vel suspendendis vel re-
movendis. Vid: *Ordinatio Ecclesiastica*
f. 70. & seqq.

13. Eliguntur autem *Pastores* &
Verbi ministri, quemadmodum pul-
chre disierit *Reinking: de Regin: Eccl.*
et. l. c. 16. Ordinariè à totâ ecclesiâ, si-
quidetur verbi divini ministri, Non
Regis, non Episcopi, non plebis aut populi,
sed ecclesiæ ministri vocantur: juxta
idem illud

1 Cor. 3. illud Apostoli: *Omnia vestra sunt.*
7. 21. Hic tamen processus; sicut idem
Reink. ex Hunnio ibidem notat, nō
inconveniens est: *Ut ecclesiastice*
Ord. Eccl. *idoneā personā consulint, Populus eam,*
t. 63. & 64. *approbet; Politici v. decernant.* Qui
ab Ordinantiā nostra Ecclesiasticā
non abhorret, ubi sic statuitur; Si
desideretur pastor, præmissa invo-
catione numinis & auxiliij Divini, I-
doneam personam ab ecclesiā præ-
sentandam esse, ab ordinario v. ex-
aminandam, qui *dona* probabit, non
aurea aut argentea, sed spiritualia,
docendi & in ecclesia laborandi; &
vel in officio confirmandam, vel, si
ista inepta sit, meliorem substituen-
dam esse, cui etiam Episcopi confir-
matio sufficit: nisi beneficium sit
regale.

Cor. 5. Tit. 14. De præsentandi jure hic o-
de eccl. biter notarius, illud toti ecclesiæ &
ejusdem Patronis competere; Qua-
les sunt qui templum aut fundarunt, aut
ædificarunt, aut insigniter dotarunt.
Nobi-
bili

Nobiles itaq; quamvis privilegio re-
gio h[oc] jure gaudeant: Non exclu-
ditur tamen sed præsupponitur po-
tiùs vel ipsos vel ipsorum majores
ita hoc jus meruisse vel jam demere-
ri conari. Frustra n. juris beneficio
utitur, qui contra leges nititur.

15. *Ex dictis porismata hæc
eduici possunt: 1. Episcoporum præci-
pue esse, providere ne inepti ministerio
Verbi Domini adhibeantur. Quam-*

vis enim ecclesiastici ministerii dignitas à personæ Cap. Non.
administrantis vita, honestate ac dignitate non de- qualis 86.
pendeat (Non enim quales sint Sacerdotes sed caus: .
quid de Deo loquantur attendendum) Haud p̄a- quæst. i.
rum tamen momenti ad excitandam in auditori- & seq:
bus devotionem, attentionem & pietatem, quali-
tas & existimatio sacra administrantis confer.
15

2. Non postulatos; Pastores sine grege,
hanc faciliè ordinandas esse. Vagi n: humis-
modi ministri multa præbent scandalum & ordinem
ipsum in contemptum trahunt. Vid: Ordin: Ord: Eccl:

Eccl. adde D, Job, Matth. id. bon. ord.
p. 30, 31, 32, & seqq: quamvis autem omnem abso-
lutam ordinationem damnare nostrum non sit; in
exercitis tamen, vel Theolog: Dd:res prius sacerdis
non initiari ordinibus novimus quām certæ præ-
ficiantur ecclesiæ. 3. *Defectum vocationis* Conf.

Ier. c. 14. esse notam luporum fese intrudentium;
v. 14. & juxta illud Ezechielis; currebant &
Ier. 23. non mittebam eos.

*v. 21. 16. Sustentantur Personæ ecclæ-
siasticæ partim à Magistratu, partim
ab auditoribus seu Ecclesiâ: Magi-
stratus concedit pastorib⁹ prædia pa-
storalia, ab oneribus & exactionibus
ordinarijs immunita; & tertiam deci-
marum frumentariarum partem.*

*C. 2. Tit: de
Ecclesiâ:*
*omnes v. reliquas; ædes habitationi
necessarias, hypocaustum, culinam, hor-
reum, granarium, penuibarium, cubile
& stabulum parochiani ædificabunt.
Quid verò pro copulatione sponso-
rum, baptismo, sepulturâ, introduc-
tione puerarum, &c. Solvendū*

*partim ll., partim statuta & consue-
tudines indicant. Conferatur Ba-
zi Hist: eccl. lib. 8. c. 15. ubi ordinant:
S.R.M. de decimis, nec non Decret:
Norcop: p. 10. &c: & ord: Aros: 1527.
p. 10. *Sacellani a. seu Commissarii, à*
*pastorib⁹ sicut & ecclesiâ stipem ac-
cipient, Hie etiam obiter illud notamus: Modo-*
*ratam**

*Gust: 1. di-
ploma.
VVex. die
S. Blas: 1516
dat & post
1538. 8. Feb.*

Congr.

Vt atque agrorum curam cum officio Sacerdotum
non pugnare, nec id ipsum impediens. Nam & Act:20.
Apostolorum alii pescatur, alii aliis opificiis in
tentis fuerunt, vocationem interim principalem
non neglexerunt. v. 34.

17. *Hactenus de personis ecclesiastice
earum constitutione, officijs & iusten-
tatione: Nunc de administrationis qui-
busdam administriculis pauca etiam de-
libabimus. Conservatur ecclesia
Christi in his terris, duobusq; admi-
nistriculis, juxta Paulinum; Conventibus
scilicet & visitationibus. Has prius:
postea etiam illos breviter conside-
rabimus.*

18. *Visitationes ecclesiastice sunt
examina & inquisitiones, quibus ecclesiae
status, doctrina, ritus, vita & profectus
explorantur; ut omnia ordine ac decenter
fiant, & ad normam verbi divini exigantur.
Suntq; aliae ordinariae, aliae extraordina-
riae. Illae vel sunt 1. Parochiales a sin-
gulis pastoribus institutae, cum de
statu ecclesiae & progressu in vera
religione, sive diebus Dominicis
in templo, sive domesticatim invi-
tando*

Eccles. Hist.
Eccl. lib. 3.
c. 11. in pr.

sendo inquirunt. Vel 2. *Classica*
quæ quotannis à præposito in suo
Tractu sive accolatu, ad eundem
Confer. Id: scopum suscipiuntur, vel 3. *Diœcesa-*
bon:ordin: *na & Solenniores, quibus non modo eccl-*
p. 122. & *siarum status, sed etiam docentium ac di-*
seqq. *scentium fides & ardor explorantur, que-*
relæ inter ecclesiæ membra examinantur
& emendanda corriguntur. Has *Epi-*
scopus vel ejus vicarius, cum uno alte-
rovè Assessorum Consistor: nec non ac-
colatus præposito instituit, quidq; pu-
blicè, quid privatim agendum, vid,
R. D. Joh. Matth. cit. l.

19. *Extraordinarias visitationes*
quas & Provinciales ex D. Paulino
Baaz: vocat: Peculiari Summi Magi-
stratus, Authoritate & mandato injun-
guntur, cum Schisma, hæresis vel tu-
multus in ecclesiâ imminentere vide-
tur, vel gliscere incipit, aut publica
religionis reformatio vel necessa-
ria *Ecclesiarum inspectio suscipienda*
Baaz: Hist: *Eccl: lib. 4. fuerit. Talis erat visitatio illa generalis Archie-*
c. 30, 31, & 32 *piscopi M. Abrahami Anno Chr. 1596. iussu &*
edicto Dueis Caroli, accidente etiam approba-
tione

tione R. Sigismundi instituta, cuius socios ex processum lege apud Baaz. Hæc de visitationibus.

20. *Conventus* etiam pari modo in *Ordinarios & Extraordinarios*; illos v. in *Parochiales*; *Classicos & Synodicos* (quibus *Consistoriales* addantur) cum *Adm. Rev. Paulini*: distingverè possumus. *Parochiales* sunt *Sociones* immorū; quos *Pastori* una cum sex viris sive senioribus & Tutoribus templi instituit. *Hic* morum censores in ecclesiā, ædiles & *Eleemosynarij* sua expedient officia, de quib^o vid: D. Joh. Matthi.

Id: boh:
ord: p. 45
6. & 7.

21. *Classici conventus Provinçie* Zing qui à *Preposito* in singulis accolatus ecclesijs, in præsentia Clericorum suscipiuntur (solet & nonnulli secularis *Judex adhiberi*) ubi inq̄ri continevit. 1. In fidem ac religionem; 2. In Magos & incantatores, 3. ædificia ecclesiæ, 4. & funeris pastortales, 5. Decimis & redditus Clericorum, 6. Coniugia & castitatem, 7. Periuria, 8. Fœderatores, falsarios, 9. Prophanatores Sabbathii, 10. Excommunicatione dignos, de quibus similis vide ueritatem *Ordinantium* & *formulam*.

B

22. Sy-

22. *Synodici sive Synodales conven-*
sus sunt, qui ab Episcopo convocatis Cle-
ricis in sua Diœcesi quotannis indicuntur.

Ord. Eccl.
fol. 70,

In his articuli *Doctrina Christiana*,
per conciones, declamationes & di-
sputationes, certo *Præside* & *Respond-*
explicantur; Ad monitiones insti-
tuuntur & casus ministerium con-
cernentes deciduntur, prout Ordin:
Eccles. disertè exprimit, Junge, Id:
bon: ord:p. 24. cum seqq:

23. *Extraordinarij conventus sunt;*
eum ex peculiari S. R. M. tis mandato,
religionis rituum vel disciplina emen-
dandorum aut redintegrandorum gra-
tia clerus convocatur. Hic non tam gene-
rale consilium universi orbis Christiani; quam
nationale certæ nationis: & provinciale; alicu-
ius provincie intelligimus. Quamvis & haec Ex-
traordinaria concilia & conventus, respectu o-
mnia gentium, nationum & provinciarum u-
nus Imperii generalia haud absurdè dici possint;

Vid: Baaz.
Hist: eccl.
lib. 4. c. 6. &c
seq: c. 12.

Quale tempore Regis Iohannis III. Ub-
saliz Anno 1572. celebratum fuit
Provincialis a. conventus in Suder-
mannia Ducatu A. Ch. 1594. celebra-
tus est.

24. De consilijs hujusmodi, sive Reink.de
conventibus ex Reinkingo brevi- Reg.Ecc.
ter notamus. 1. Ad congregatio- 1.3. Cki,c.4
nem cuivis liberum & securum non modo
aditum sed & redditum præstandum. 2.
Liberum erit cuicunque ad conscientiae exone-
rationem & fidei confirmationem sua du-
bia proponere. 3. Vota omnium ad fidei
Christianæ concordiam & veritatis nor-
mam expendenda. 4. In decidendis fi- Eph. 8.14
dei controversijs non votorum pluralita- Act. 15.
tem, aut personarum dignitatem, sed ver- Matt.7.
bi Divini autoritatem spectandam esse. 14.
Quinam v. sint pro haereticis haben-
di, ibidem sequenti cap. vid.

15. idem Conventibus annumeravi- Baaz, ex
mus Consistoriales congressus, qui ecclie
laisticis potissimum personis, rerum
spiritualium probè gnaris, veroq;
pietatis affectu & Zelo promovendi
regni Christi præditis constant; de
quibus sup: Th. 8. Distinguitur autem
Consistorium itselbe (Ordinarium)
& Generale (Extraordinarium) illud
apud singulas regni Basilicas Cathe- Id:bon.ord
drales p. 34.

Id: bon.
ord:p.14.

Baaz, Hist:
Eccl. l. 7. c. 2

drales invenitur. Hoc vel mere eccl. ecclesiasticum est (Baazius ex Paulin: Consistorium regni seu Comitiale vocat quod Episcopi cum ministris Ecclesiasticis ad comitia vocatis frequentant. Vel Ecclesiastico-Politicum quod ex Ecclesiasticis & politicis personis constitutum, summam totius administrationis ecclesiasticae directionem obtinet. Quale etiam in nostrâ patriâ Glorios: Rex GUSTAVUS ADOLOPH. M. prudentissime meditatus fuerat, de cuius instructione vide Baaz.

26. *Cause ad ecclesiasticum spectantes forum, ut de his etiam obiter aliquid dicamus, vel sunt i. mere spirituales, quæ fidel Christianæ veritatem immediate respiciunt, sacerdotum matrimonias cultum et ordinem, concubinus; 2. Vel mixta, quæ nunc ad ecclesiasticum, nunc ad seculare forum spectant;* *Recessus de iure patronatus: De criminis adulterii, quod etenus ad Consistorium spectat, quæcunus de matrimonii substantia, eiusdem vinculo iuribus, aut diuortio agitur; Et conscientia sus iuxta occurrit, qui à theologis decidi soleantur. Quatenus v. de poenâ civili determinandum;*

Recessus
prof. an. 1528.

p. 2.

Judicium requiritur possessorum de reposcenda
uxore, ad politicum seu civile forum idipsum spe-
rat. Alias enim licet personæ sint
ecclesiasticae & clerici, si modò ratio-
ne proprij patrimonij, conventio-
nis aut contractus, delicti, vel ex
causa hereditatis conveniantur, im-
seculari foro eos stare debere ex jur: Cap. 28.
itidē nostro tit: de Eccl: & fortius ad Ryrct. 25.
huc ex Ordinant: Comit: Aros: 1527. p. Recess: A-
15. § 14. &c. concludi potest. Quib⁹ res: 1628. p. 2
Reink: alijq: ab ipso citati accedunt. Discursi de
Academias v. peculiarem habere Aead. mēb.
jurisdictionem; suo loco ostensum s. th. 17. dce.
est.

17. Quanquam a Ecclesiasticis
urisdictio politica & imperium propriè
dictum non competit; omni tñ.
Coercitione & Animadversio-
nē hic ordo carere nequit; sine quā Ide: bon:
acc minima societas, nedum eccl- ord: p. 108
ia, quæ maxima est, conservari po-
rit. Estq; Disciplina Ecclesiastica.
nil aliud quam potestas spiritualis co-
nocendi & animadvertisendi in trans-
B 3 gresso-

gressores contumaces, obstinate in delictis perseverantes propter gravem ecclesiae offensionem. Exercetur autem monendo, corripiendo, castigando, excommunicando, deponendo, degradando & a ministerio suspendendo, &c. Sed usitata in pontificatu coercitio, iniunctis ad satisfactionem peccatorum ieiuniis, peregrinationibus, adoratione Sanctorum, recitatione certarum precatiōnum, Pater noster, Ave Mariā, earundem reiteratione & pronā ad accessionē & similibus, ordinantiā ecclasiast. abolita est.

Ord:Eccl.
fol. 31.

Ord:Eccl.
fol. 32.

Joh: Baaz.
Hist. eccl. l. 4
cap. 32.

Id: bon: ord
p. 110. & 121.

28. Sicuti & ea animadversio qua magnam secum infamiam habet per omnia & communiter non probatur; velut nudum ante valvas templi constere, &c. (licet Constitut. Episcoporum & superintend: in comit: & reb. aliud suadeat, p. i.) Unde & Archiepiscopi Abrahāmi flagellatio & orbiliana saevities omnino laudanda non videtur (Quanquam rigor iste temporibus illis a cordatis etiam nonnullis, haud inutilis censeatur) Quippe tota hæc potestas ecclesiastica ministerialis esse debet; nec hypocriticè nec impetuose & Tyrannicè

exerceri, prout graviter monet D. Ioh.
Matth. qui pleniūs hæcce pertractat.

29. Clerici ecclesiastice potissimum coercentur, 1. Degradatione, cum ob grave flagitium, non tantum dignitatibus & honoribus, sed privilegiis quoq; & sacris ordinibus exuuntur (cujus exemplum etas quoq; nostra aliquando in comitijs Holm. dedit) 2. Depositio, que est perpetua ab altaris administratione remoto. Et 3. Suspensio, quā clericus ad tempus ab officio suspenditur, ut & sup. innuimus. Exempl. in Laurentio

Baaz. Hist.
lib. 3. c. 36.
in f. & l. 4.
cap. 9.

Norvego, Clösterlasse vide apud R. Jo. Baaz. Clericis autem & populo enormiter delinquentib⁹ communis est Excommunicatio; quæ alia Major, Christiani scilicet hominis à toto ecclesiæ corpore & fidelium communione abscisso & submotio: alia minor; que à sacramentorum tantum perceptione & usu excludit. vid: ordin: eccles. & id. bon: ord: loc: cit.

30. Coronidis loco notamus: Disciplinam hanc sive censuram & pote-

Theod:
Reink:de
regim:eccl.
Loc.2,c.2.

statem ecclesiasticam, secularem juris-
dictionē haudquaquam confundere;
Nec Magistratus imperium ullo modo
minuere, prout docit Reinking. de-
clarat. Illius enim poena est medi-
cinalis, hujus mortalis; ut Canones
loquuntur. Plura vides apud e-
undem.

31. Hactenus de Clericiis strictè sic-
dictis, & curā religionis immediatā;
Nunc aliqua etiam de ijs qui mediatae
eandem procurant afferemus. Re-
ligionem, & pietatem simul ac justitiam
promovent atq; conservant Schole,
ab ocio, non tamen turpi atq; inertī,
sed honesto & negotioso nomen haben-
tes; Quæ loca ubi artes liberales, lin-
guarum studia, honestæ disciplinae & fa-
cultates proponuntur, significant.

32. Scholarum aliæ minores aliæ
majores: vel cum alijs; aliæ paganae,
aliæ Oppidane: Paganae, que ruri in
pagis habentur, qualem Illust. Comes
Baz. Hist. De PETRUS BRAHEUS, &c. Regni
eccl. I, 6. c. 23; Drotzet. &c. in Wisingzburgensi

Co-

Comitatu erexit. Et à Præluf. Dn.
ADMIRALIO Dn.. CAROLO Gyl-
denhielm in Sundbyholm diu susten-
tam novimus. Nec non Genero-
siss. Dn.. JOHANNES SKYtte seni-
or, in Duderoff Ingria & Strömsrum
Smolandiae, instituit. Ubi rusticorum
liberi prima literarum & linguarum elementa di-
scunt, Rectori decenti stipendio à patrono suppe-
ditato. Scholam etiam paganam Alandenses no-
stros habere non ignoramus.

33. Oppidana Schola in oppidis &
urbibus habentur: quæ rursus vel
Particulares, ubi partes quædam sal-
tē eruditionis aut facultatū propo-
nuntur: vel Universales, ubi univer-
sa Encyclopædia, omnesq; facultates ex-
plicantur. Illæ rursus aut classica
& triviales, ubi latinæ lingvæ & græ-
cæ fundamenta, Logica & Rhetorica
docentur, quales in singulis regni
Civitatibus inveniuntur; & de ejus-
modi ordinant: Ecclesi loquitur. Ord. Eccl.
fol. 81. &
seqq.

Quamvis nostrorum temporum praxis, à primâ
illa & simplici institutione multum differat; lon-
geq; ampliora iam exercitia habeantur. In il-

Theod.
Reinhard.
responso
julij 1626.
Tunc
admodum
mutata
sunt.

lis ordinatiâ Rector cū Collegis præst. Aliæ ampliores quales Cathedrales in residentijs Episcoporum & Superintendentium, ubi non modò Corrector verum etiam Theologiæ Lector passim adjungitur: Verum ad Basilicas Episcoporum Scholæ, iam fermè omnes in Gymnasia & Academias mutatae sunt.

34. *Gymnasia*, describere possimus, Officinas literarias majores, sive superiores, ubi præter disciplinas generales, instrumentales, Physices etiam, politices & inferiorum mathematums fundamenta, cum poëseos & eloquentia exercitijs publicè & ordinariè proponuntur; adjunctis insuper duobus Theologis, cum græcæ & hebrea lingvarū Lectorib⁹. Talia, à S.R.M. te instituta, in nostra patriâ iam sex habentur; Stregnense; Arøsiense; Linco-pense; Viburgense; VVexionense; Et Scarense. Ut nunc Revaliensium & Rigenium Gymnasia non contemnenda taceamus.

Vid. privil. ill. colleg. 6 Jun. 1626: Holm: data

35. Majoribus & sublimiorib⁹ Scholaribus accenseri potest Illustre Collegium Holmense, quod in gratiam pubis & ordinis equestris olim à GUSTAVO M. fundatum, maximisq; privilegijs

gijs decoratum fuit, hodieq; manet;
celebribus undiquaq; viris convo-
catis ante biennium magnâ solenni-
tate jussu S. R. M. tis inaugurate,
Theologiae, juris & Philosophiae Professo-
res doctissimos habet.

36. Universales Scholæ alias
Academiæ sive Unjversitates
dicuntur. Ubi universæ facultates, o-
mniaq; necessaria eruditionis capita pro-
ponuntur atq; docentur. Quales in-
nostrâ patriâ, Dœi beneficio & Regiâ
authoritate jam tres inveniuntur.
Upsaliensis Dorpatensis & hæc Aboënsis.

Germaniæ aliarumq; Europearum regionum Schonbor-
Academias vide apud Schonb: in Polit. & Dan. lib. 4. 4.
Ott. de iure publ.

37. Academicus Cœtus quotidiana-
nus, ex Capite, quod est Magni-
ficus Rector; & membris, cæteris
nimirum docentib⁹ atq; discentib⁹
constat. Capitis sive Rectoris est,
Studiosorum nomina in Matriculam i. e.
alium referre, deg⁹ causis ad universi-
tatem pertinentibus Collegarum sen-
ten-

Vid. Dan.

Ott. cit. cap

14. iur. publ.

Vid: Disc. tentijs req sitis & collatis) cognoscere.
de Academ Juxta Danieli Ott. De quibus & nos alibi ple-
memb. 3. nius.
th. 9. &c.

38. *Membra sunt vel Superiora & Principalia, quales Professores quatvor facultatum sive collegiorum, Theologiae, jurisprudentiae, Medicinae & Philosophiae: Ubi unus semper in singulis est Decanus, collegij caput, qui causas buc spectantes regit ac modera-*

Disc. de Ac. tur. Prout citato Discursu de Academiis ante-
memb. 3. hâc expressimus; inferiora Academiarum membra
th. 10. & 11. postmodum videbimus.

39. *Oportunum, si non necessariū videtur, aliquid hic de liberalibus artibus, disciplinis & facultatibus monere, quæ in Scholis atq; Academijs usitatè, licet & utiliter proponi solent, commonefacere. Sunt autem artium ac disciplinarum aliæ instrumentales a- liæ Reales: Illæ sic dicuntur quod verâ rerum in mundo extra hominis cerebrum existentium cognitione non imbuant, sed saltem in aliarum disciplinarum aut facultatum faciliori perceptione vel declaratiōne usum præstent, & instrumentorum vicem subeant.*

Grammat. 40. *Tales sunt, I. Grammatica, quæ sermonem informat, ut idiomas*

alii-

aliquid scilicet lingvā cōgruē & sine vitiō lo-
quamur. Hac respectu cæterarum
disciplinarum omnīsq; eruditio[n]is
veluti *Pes* est: Sicut enim pedibus animal
de loco in locum movetur; ita & beneficio lin-
guarum omnis bonarum artium ipsaq; divina-
rum & humanarum rerum cognitio de gente in-
gentehi translatā dimanavit ac progressa est. Ab
Hebreis ad *Ægyptios*, *Chaldaeos*, *Perfis*
Gracos, *Romanos*, *Germanos*, *Suecos*,
Fennos &c. quod Historiæ cum ex-
periencia attestantur. In digitos
findi potest hic *Pes*, *Policem*, ipsam.
Etymologiam cui cæteri respondent,
digitus, Orthographia, Prosodia, Nomen-
clatura & Syntaxis. Glavi etiam veteres
Grammaticam assimilarunt; quippe aditum ad
omnēs scien[ti]as referuntur.

41. *Logica*, rationem in-
formans ut rite & simili errore res capio-
scere, verum à non vero discernere ac
ordine procedere assuecat. Manuscrip-
tum Philosophiae dicitur, quod de-
jus in ministerio ipsa debet & exinde
apprehendamus. Quinque digitis suis
partibus ejusdem vel officijs, & Defi-
nitione

nitione, quæ indicis instat esse; divi-
sione, quæ longissimi seu medijs; Metho-
do, quæ annularis locum suppleat,
& inductione, quæ auricularem repræ-
sentare poterit: Pollex, maximè
præpollens instrumentum est Syllo-
gismus, quo veritas latens p̄ notiora
eruitur. Hic, ut & in cæteris disciplinis, maximè
instrumentalibus, præcepta sunt pauca, brevia,
ac dilucida; quibus modis deſcribendi distin-
guendi seu dividendi, argumentandi sive colli-
gendi & methodice procedendi ostendatur; usus
v. frequentissimus & praxis amplior exigitur.

Conſtitut. Spinofæ autem intricate & inutiles quæſtiones ex
Acad. c. 18. Scholis bene conſtitutis relegabuntur & exu-
p. i. in fin. labunt.

42. Ex iſtis, Grammaticā videli-
cet ac Logicā, pullulant III. Poēſis
Oratoria. & IV. Oratoria ſive Rhetorica, hu-
m. eodem ſenſu ſumimus; ut alius ſit offi-
cium extruere domum, aliis ut eandem
picturis & coloribus excornare. Hæc ta-
men ſimilitudo per omnia non quadrat,
quod ornatus & apparatus iſte troporum
& figurarum nullius fit momenti; nec ul-
lum habeat uſum, niſi oratio legitime in
aliquo quatuor Causarum genere ſais.
parti-

partibus aptè disposita fuerit. *Pictura au-*
tem rebus etiam aliis quam domui adhiberi potest.
Poësis, ornatum quendam ingenio-
sis inventionibus, quæ Poëtam potis-
simum faciunt, adeoq; vel rhythmo
vel aliàs numeroso concentu adjun-
git. Quod & sacris & non sacris va-
tibus usitatum. Atq; hæ sunt partes seu
disciplinæ instrumentales, quas in Scholis & Aca-
demis publicè profiteri licitum atq; usitatum est.

43. *Est & quædam instrumentalis*
disciplina ad reliquos habitus mentis
citiùs percipiendum & promptius,
ubi opus, percepta deprendendum
comparata, quæ v. Mnemonica
vel Mnemoneutica, id est, ars me-
moriæ seu Memorativa dicitur. Quā
prorsus damnare imperitiæ esset.
Sicut namq; lingua & ratio per la-
psum corruptæ ac debilitatæ subsi-
dijs indigent; ita & memoria ac remi-
niscientia. Mnemon: Alstedius definit
Artem bene excolendi memoriam. Qui
præterquam quod eandem Encyclo-
pædia suæ nec non Compendio Philoso-
phico

Mnemo-
nia
ria

vid. I. Lab-
remb. Ko-
stock. pæ-
diam phi-
los. pag. 57.

phico inscruerit, ingens quoq; ejusdem Systema ex Ioan: Austriac. Hieron: Marafiot. Lamb. Schenckelio alijsq; mnemonicis corrasit. Nec plane contemnenda quæ Joan: Spangenber: Rhet. lib. 3 hæc de re habet. Non solet tamen publicè in Scholis & Academiis hæc ars seorsim doceti; vel quod partim naturæ dos sit; partim ad Logicam & Rheticam pertineat, (unde&c alii Memoriam Rheticæ partem fecerunt) & methodum quæ logicum est instrumentum ad memoriam plurimum conferre certum est. Dixit etiam medicamen. eis memoria iuvatur. At

Sæpe recordari medicamine fortius omni. Vél forte, ut quidam dixit, ne ars hæc minus habeat admirationis, si vulgo innotescat, publicè Alst. Ency. non docetur. Generalia tamen nec inutilia clop. l. 27. &c apud Alsted: videsis.

44. *Instrumentalibus hisce coordinatur & præponitur à nonnullis,*
vi. Lexicographia, seu Lexica,
quæ vocabulorum significaciones, sive in scientijs sive alijs bonis authoribus, interpretatur. Sed hæc neq; publici-
tùs separatim proponitur, verū unusquisq; Professor, terminos suæ artis aut scientie exponit. Præterquam quod labos iste ex parte ad grammaticos

ticos spectat. Alias & Lexica varia in omni ferè lingvâ vulgò circumferuntur. Et hec de instrumentalib⁹ disciplinis.

45. Realibus, quæ non tam rationes, sive artificiales terminos considerant quam res ipsas, extra mentis operationem existentes, præmitri solent q: præcognitorum loco, 1. Tractatus de PHILOSOPHIâ in GENERE ejusdem origine, natura & partibus, nobilitate & usu: (inibi etiam de 2. HEXILOGIA sive habitibus intellectu- libus agi poterit) Quod præcognitum à quibusdam ipsi Logice præfigitur, ut Horst: Scheibl.; ab alijs Physicæ, ut Perer: ab alijs Metaphys: ut Jac. Mart. alijs Ethice commodiùs præponi videtur ut Horneio. 3. TECHNOLOGIAM peculiare præcognitum statuit Alst: que de numero, ordine, diffe- rentijs & proprietatib⁹ philosophicarū disciplinarum agat. Quod tamen nobis etiam minus necessarium videtur, cum eadem in tractatu de Philosophia in genere declarari commode possint ac debeant. Adeoq; 4. ARAHELO- Archelog.

SIAM, seu tractationem de principijs, seorsim tradere necesse non erit. Nam principia physica in ipsa physiologia explicantur. Neq; enim disciplina, magis quam reliqua en-

sia, præter necessitatem multiplicanda.

Didactica. 5. DIDACTICA seu Discentia que ipso-
vid. Dida&t. rum studiorum finem, impedimenta vel
Alsted. Hel- media accuratius excutit, neq; ex Aca-
vici. &c. demiarum cathedris sigillatim doce-
ri consuevit. Cuius tamen non ignaro-
s portet esse eos præsertim, qui aliorum studia uti-
liter sunt directuri. Tantum de præcognitis.

46. Ipsiæ Disciplinae vel sunt SPE-
CULATIVÆ, que ad veri cognitionem
primariò diriguntur: vel ACTIVÆ, quæ
ad vitæ honestatem. Speculativae
juxta receptam Academiarum senten-
tentiam & triplicem abstractionem
sunt Metaphysica, Physica & Mathesis.

Metaphys. 1. METAPHYSICA versatur circa
explicationem terminorum (vocum)
communissimorum, quæ omni en-
ti convenient; uti Ens, aliquid, unū,
bonum, verum, substantia vel accidens
vel modus, causa vel ex causis productū,

idem

*idem vel diversum, Res, reale & simili-
lia sine quorum explicatione in par-
ticularibus disciplinis felicitè pro-
gredi impossibile.* Non proponitur i-
sta Scientia in Academiis patriæ nostræ; Nullum
ramen ideo sentimus defectum. Quippe quæ in-
stic utiliora sunt à Logices Professoribus (cum &
ea disciplina sit generalis) Sufficienter declaran-
tur. In anibus vero Scholasticorum speculatio-
nibus, tricis & barbarismis tum lectiones, tum
disputationes, iuxta statuta academ., ameritò ca-
rantur ac repurgantur.

47. *In Metaphys; etiam à priscis Theologiis*
Philosophis de Spiritibus, D&o & Angelis,
quatenus naturaliter cognosci pos-
sunt, agi solebat. At Recentiores phi-
losophi, peculiarem hinc scientiam,,
quam PNEUMATICAM vocant, extru-
xerunt. Sed cùm paucissima sint,
quæ de hisce, naturæ lumine, sciantur;
Et increati spiritus cognitio, sicut etiā
Angelographia ex sacris tutissimè pe-
tantur literis; Scientia ista publicum
alicubi Professorem peculiare, quan-
tum nobis innotuit, adhuc diu non
meruit. PSYCHOLOGIA, sive animæ Psycholog.
cognitionis, quatenus ea corpus infor-

mat humanum, ad *Physicū* pertinet;
De *animā v. separatā*, ejusq; statu &
conditione quantum utiliter scitur
ex agro itidem *rheologico* commodis-
simè decerpitur..

Physeus.

48. PHYSICA, qua omnium rerum
naturalium & corporearum exactam co-
gnitionem exhibet (quanta in hac im-
becillitate haberi potest) docens
quid sit *cælum* & *astra*, elementa ignis
aer, *aqua*, *terra*, *mineralia*, *metalla*;
herba; *animantia*, *aquatilia*, *terre-
stria* aut *amphibia*; *Meteora*, quæ
vel in sublimi visuntur, ut *jris*, *chasma*,
dracones volantes, *nix*, *pluvia*, *grando*,
ventus & similia; vel in corporibus
inferioribus ut *ignis lambens*, *fatuus*,
vel ipsi *terræ* viscerib. ut *terræmot⁹*,
generantur; Imò totius mundi com-
pagem & singulorum in ea corporum na-
turam considerans, propter insignem
cum & in medicinâ & in vita quoti-
dianâ usum in omnibus universita-
tibus & Scholis Majoribus meritò pro-
ponantur..

49. Quan-

49. Quanquam à particularia Phisicis
objecta, id est, partes naturæ, sive corpora natura-
lia varia sint, ideoq; & multi subordinati habitus
sive disciplinæ peculiares orientur; utpote Ura- Uranoilog.
nologia, de corporum coelestium natura; Sto- Stoichoel.
chiologia, Tractatio de Elementis: Meterolo- Meteorol.
gia, de Meteoris: Zoographia, animalium de Zoograph.
scriptio; Anthropologia, explicatio hominis seu Anthropo-
naturæ humanæ, aliis lib. de ANIMA: Ichyo- logia,
logia, descriptio piscium &c: Et Botanica seu Botanologa
Botanologia i.e. Herbarium, de nominibus, natu- Botanica.
ri & viribus herbarum: Est tamen una discipli-
na physica, ex multis partialibus coagmentata,
quod etiam naturæ amplissimus ambitus exigit.

50. Hinc itidem fluunt, si non
partes sunt, 1. Physiognomia, quæ ex Physiogno-
certis signis naturam corporum aut ani-
malium explicat; cuius quoq; parti-
cula est Chiromantia, ex manuum li- Chiromán-
neamentis constitutionem hominis vel e-
ventus concludens; Quam omni
fundamento carere, non videtur
asserendum. Quoniam Deus ex na-
tura nihil frustrè faciunt. Supstitiosam
enim improbam^o: 2. Magia Naturalis, Magia na-
que potissimum circa naturæ occulta ver-
satur; Quæ ex rerum naturalium inter se con-
venientia vel disconvenientia, amicitia vel inimi-
citia

Exod. 22. citiā oriuntur. Diabolica vero & superstitionis.
v. 18. Magia abominabilis atq; prohibita est. 3. Chymia seu Chymica, quæ spiritum sive succum (a.
Zög. B. liis quintam effentiam;) ex naturalibus extrahe.
L.L. cap. 6 re & à fæcibus separare docet. Hæ itidem in ve-
& **St. L.** ro. usu non modò licet, sed etiam laudabiles sunt.
c. 4. &c. In Scholis autem théoria, in laboratoriis praxis
Chymica. ostenditur. Est tamen & eorum diligentia lau-
danda, qui quoad fieri potest, naturæ vites & o-
perationes physicas ad oculum demonstrant, &
quod rationib. urgēt mox experientia confirmant.

Ex eodem fonte scaturit Ratio sive

Tractatio de conservandâ bonâ vestitudi-

Therapeut. ne Therapeutica dictâ: cum ubi de-
sinit Physicus, ibi incipiat medicus. Quod
Anatomiz. itidem spectat Anatomia præsertim,
corporis humani, sine cuius cognitio-
ne manu est medicina.

Medicina. si. Medicinam vero Theoricā
quæ in Academicis tantum univer-
sitatibus, publicè proponitur, reip.
utilem esse non dubitamus; quam-
quam Plato multitudinem medicorum
et lictorū, corruptæ et intemperantiâ atq;
injustitiâ laborantis reip, indicium esse
Hermetica dixerit. Sed an Medicina chymica, Parcelsi-
& Galenica ea seu Hermetica, an Galenica præferenda, sit,
un medicina. aliorum esto iudicium. Chymicam tamen sive
herme-

hermetican expeditionem, at periculofiorem esse; Empirici
sicut Galenicam tardiorern ac crassiorem, at tuti- indocti &
orem intelligimus. Praeflantem autem Medicum periculofis.
Hippocratis & Paracelsi legitimum simul hære- simi sunt.
dem esse debere quidam asserunt, & Chymicam
vulgari medicinæ iungendam esse. Quam tamē P. Heigius
pro verâ medicinâ consultissimus Heigius non part. 1. q. 16.
agnoscit, Hactenus Physica cum suâ fobole. n. 39.

52. *Mathesis* (quæ tamen statim post in- *Mathesis*,
strumentales rectius addiscitur, quod per eam in-
genia ad alias disiplinas capessendas mirificè ex-
citentur ac præparentur) ipsam quantitatens
ejusq; naturam expendit. Non intel- *Cod. de
ligimus hic eos Mathematicos, quos
damnat Constantius & Julianus Imp.
aruspices nimirum, mathematicos
& ariolos. Sed ibidem concessas,
Geometriam & Arithmeticam, aliasq;
licitas & honestas, direcchè ex ijsdem
manentes artes exerceentes'.*

53. *Licitæ, utiles & usitatæ disci-* *Arithmet*
plina Mathematicæ, sunt 1. Arithme-
tica, quæ numerandi rationem tradit, in
numeris integris & fractis simplicem &
conjunctionem. Theoretica & practica.
(prior potissimum in Scholis docetur, posterior
in Camera rationum & Bancis negotiatorum;

licet h[ic] generalis de eadem quoq[ue] praecepta haberi possint.) Huc Algebra seu Cossa, quæ circa numeros figuratos, nimirum quadratos, id est, factos per numerum in se multiplicatum; ut quater 4. sunt 16. & Cubos, id est, factos à quadrato per laetus multiplicato, ut bis 2. sunt 4. bis 4. sunt 8. quibus numeris figuratis compendiosissimè numeratio instituitur. Prodigitn. sunt bonoru. ingenioru qui juventutem in hisce diutiis detinent, cum necessaria brevi addisci quæ-

Logistica Sexagenaria, si-
est Sexage-
cupla pro-
portionis
propria
quædā Al-
gebrella.
ve Astronomica, quæ è numeris sexage-
cupla proportionis propriam numeratio-
nem per 60. instituit; In Astronomia
usum habens. Quod quadratus à 60. id e-
factus per multiplicationem in se, sit 360. quo
gradus circuli cœlestes continentur. Sic &
Geometrica Arithmetica, à decupla pro-
gressione dicitur; in Geodesia u-
sum obtinens.

Geometria. 54. Geometria, quæ continuam
quantitatem (sicut Arithm. discretam id est nu-
merum) nimirum longitudinem, lineas

& latitudinem considerat quæ cum illâ superficies est, nec non profunditatem, nam tria ista mathematicum constituunt corpus; & inibi varias figuræ, rectum, obliquum, triangulum, quadrangulum, conum, Rhombum, &c. &c. atq; in hisce proportionalitatem cognoscere docet, sine quorum cognitione in reliquâ Mathesib; felicitè progrederi non datur, unde illa in Scholis maioribus publicos meretur professores. *Hic de*

Circulis & corpore globoso, quæ Cyclo-trigonometria dici potest; Et ipsa Trigonometriâ, id est, doctrinâ de dimensionibus & solutionibus Triangulorum.

Subordinatur Geometria, tanquam magis Præctica GEODÆSIA, quævis fit Geodæsia, magnitudines homogeneè mensu-

ans: Quæ Longimetria, per passus, ulnas, decempedas, &c. metiente; Planimetria à re descriptio; & Stereometria id est, solidorum corporum mensuram seu soliditatem investigante, absolvitur. Fundamenta in Academias iaciuntur; quæ in terræ, montium, agrorum, vallium, pratorum agrorumq; dimensionibus, à Geodætis, galliles Ingenieurs, ad exercitium trans-

feruntur. Geographia, de globo terreno universaliter agit, CHOROGRAPHIA Geographia, regionē: Topographia particularem locū, civitatem, sylvam &c. describit; Historijs etiam lumen accendunt.

55. Arithmetices ac Geometriae co-
gnitione subnixi Mathematici, tan-
quam alis in cælestium corporum quan-
titatem scrutandam atq; rimandam
subvolare consueverunt, unde A-

Astronom. STRONOMIA seu URANOSCOPIA na-
scitur, que motum corporum cælestium
mensurat; nimirum Doctrinâ Spheri-
câ, ubi globus Cœlestis explicatur.
(Totius enim mundi sphæram, Cœlum & ter-
ram complectentē GOSMOGRAPHIA exhibet)
Cosmog. & Theoriâ, id est, contemplatione
planetarum comprehenditur. Hinc
& cum primis ex motu solis & lunæ cum ad tem-
poris mensuram revocantur, computus, à tem-

Computus porum computatione per annos, menses,
dies, &c. dictus oritur; qui & Eccle-
siasticè & politicè utilissimus, immò
p necessarius est. Nam inde rursus

Chronolog. CHRONOLOGIA, que in temporū descri-
ptione versatur, id historijs omnino ne-
cessaria nascitur. CALENDARIORŪ
etiam digestio ex eadem scaturigi-
ne manat, quâ singuli anni per distin-
ctionem mensum & dierum festorum di-
spescun-

*spelcuntur. Cui etiam Astrologia ac- Astrologia,
cessit, quæ expositu Cœli syderum futu-
ra colligit: Sive circa hornum aliarum re-
rum ortus, sive tempestates & similia occupetur.
Improbanda si necessitatem temerè afferat; tole-
randa si intra limites manens, naturalem saltem
inclinationem innuat. Quæ si bona portendat,
Deo naturæ authori & directori gratiæ agendæ &
in id omnibus conatu elaborandum, ne secundi
aspectus impedianter: Sin adversi quid astra mi-
nentur, Deus pro averione iuvocandus & vita im-
meliùs emendanda, occasionesq; sedulò vitandæ
veniunt.*

§6. *Ne autem in rerum aspectu &
Visione cum ea variato media subinde
variet, fallamur; Sed res quævis
justa loco, distantia & quantitate appa-
reat Opticâ opus est, id est, benè viden-
di scientia, alias Perspectiva. Hic ra-
tio perspicillorum, speculorum seu radia-
turæ catoptricæ; & Mesopticæ, quæ sim-
plex geminum videri facit, edocet. Est igitur
& hæc utilissima simul ac iueundissima scientia,
gratissimum sensum dirigens: unde locum ubi-
vis in Academiis honorificum invenit. Huc
quoq; ad Mathematicam Gnomonicæ Gnomoni-
referri poterit, quæ ex umbræ gnomo-
ni diei horas colligere docet.*

Optica est
scientia na-
turalis ra-
diaturæ,

Musica.

37. Circa soni mensuram versatur
Musica, Deo & hominibus grata;
cum instrumentalis tum vocalis eaq;
choralis & figurativa. Non modò igi-
tur Musica & canendi ratio in Scholis & Acade-
miis edocetur, verum Contrapunctus id est, arti-
ficium Symphoniacus: cantum componendi ex-
peditur.

38. Usum Mechanicarum, si quis
nescit seipsum & necessitates vitæ
humanæ nescit. Non docentur
Mechanicas autem artes Mechanicæ in Scholis,
cum pro illiberalibus & manuarijs
sumuntur, quanquam & istæ omnes
ex Mathesi sua principia emendi-
cent. Sed Mechanica sumitur hic
pro pressius Scientia Machinis & libra-
mentis utente. Quales ARCHITE-
CTONICA, bene adificare docens: Huc
ORGANOPOETICA, instrumenta con-
ficiens; Thaumapoietica, miranda
opera artificialia parans; Sphæro-
poietica, globos fabricans. Eu-
præsertim FORTIFICATORIA ad
munitiones exsruendas informans.

Archite-
tonica.

Vide Frei-
tagii.
Fortificato-
ria.

Qui-

Quibus & accessori possunt Agalmatopoietica. Conf. M.
de statuarum fabricatione; Et Naiopoietica, ars Kexl. Disp.
fabricandarum navium; uti & quorumcunq; & de Natura
difiorum structuram artificiosè & proportions. Mathemat,
liter erigendi. Quæ omnia ex mathematicis prin-
cipiis ac fundamentis dependent: licet illitera-
torum manibus efficiantur.

52. Atq; istæ præcipue discipli-
næ sunt *speculativa*; ACTIVÆ volun-
tatem Hominis, affectus & actiones diri-
gunt vel in genere & ad quemvis sta-
tum, ut ETHICA, vel in Oeconomi- Ethica.
a; quæ est Oeconomica; vel in Oeconom.
rep. id est, publicè imperandi & pa-
rendi ordine ut POLITICA: Ex qui Politica
bus fluit jurisprudentia, ars boni & Jurisprud.
qui justi & injusti scientia. Quibus mul-
ta bene cōstituta universitas academica deſtituitur
Ad Politicam, POLEMICA belligerandi Militaris
ars; Sicut & APODEMICA perigrinan- Scientia
di ratio; commodè referuntur. Apodem.
Ethica puerilis, seu doctrina de civilitate
morum in Scholis trivialibus addisci fo-
let. Nonnemo etiam HISTORICAM, Historia
prudentiam de bono praktico ex historijs
obtinendo definirem huc revocas. Que
cognit.

cognitio publicè privatimq; utilis, optimo
etiam jure professionem meretur. SCHOLASTICA
LASTICA vero de felicitate Scholastica
obtinenda id est, docentium ac discenti-
um cœtib. recte constituendis: Utrum pe-
cularem merito constituant disciplinam;
anne ad politicam reduci queat, alijs deci-
endum relinquimus. Nullibi certe pu-
blica professione seorsim honoratur.
Quamvis ab Alstedio sub censu Philoso-
phie relata fuerit.

Theologia. 60. S. THEOLOGIAM utilem in
Scholis inculcandam esse, dubitare nemo
potest, nisi cuiquam an aeternum salvari
juvet, in dubium vocare religio non sit.
An vero de religione disputandum?

Bodin. I. 4. Negant Moschi & cum illis Bodin.
de rep. c. 7. vel publicè vel privatim de fidei ar-
ticulis licet disputari posse. Nos

ut inanes futiles & inutiles questio-
nes, impiasq; contra fundamenta
religionis contentiones cum R. D.

D. Jon.
M. VVex.
Disp. pol. 6. ac pia de veritatis articulus in confirma-
tione, 43.

tionem vel informationem de orthodoxa
sententia, & confutationem falsæ institu-
tas collationes, Exemplo Christi & Au- Luc. 1.
Tit. 1. v. 9
thoritate Apost. approbamus. Sic quām
fieri potuit brevissimē, ea quæ in-
Scholis proponi solent recensuim⁹.
Nunc paucissimis lineolis ad Mem-
bra Academiarum inferiora respicia-
mus.

61. Inferiora Acad: membra sunt
vel Digniora vel minus digna. Digno-
ra sunt Studiosi querum scientia totus il-
luminatur mundus; Unde & amplis-
simis ornati sunt privilegijs, quæ ad
3. revocari possunt capita i. SECU-
RITATIS, Ne injuriā afficiantur. 2. Ne
repressalijs onerentur; id est, Ne ob
alterius eujuscumq; delictum vel debitum
ullo damno afficiantur. 3. Ut coram suo
Magistratu tantum convenientur. Spe-
cialia ex generalibus deducta, varijs
in locis varia sunt. Refert Daniel Dan: Ott.
Ott. ex Spekhan & Rebuf. cives ad iur pub:
demos studiosis locandum cogen-
dos,

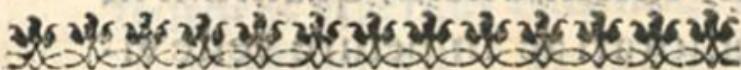
dos si musæa alias sat commoda nō
inveniantur.. Item Scholares ex
habitationibus & Musæis ab ædium
Dominis, licet ipsi indigeant, ex-
pelli nequire. In locando etiam,
dummodo æquam offerant pensio-
nem alijs præferendos esse &c. Nos
verò inter nostrates & literarum
fautores viventes ejusmodi *in litera*
non indigemus. Et quisq; intelli-
git; Cum S. R. M. *tus* Scholam alicu-
bi constituit, Scholarium simul rece-
ptionem civibus tacitè injungere:
quippe sub dio sine hospitijs dege-
re nequeunt. Meminimus etiam

Illustriss. Comitē: Dn. PETRUM
32. Julij *BRAHÆUM &c.* Qui hanc Aca-
1640. *demiam nomine S.R.M. tis fundaverat,*
paulò antè ipsam inaugurationem,
ampliss: urbis Coss. in Majori Audito-
rio. præsente adm. Rever. Episcop.
M. ISAACO Rothovio & Pro-
fessorib⁹ atq; Consistorialib⁹ inter
alia graviter admonuiss, ut civibus
sibi

sibi subjectis serio injungerent, aliumnos Academ: adventantes benevolè sub tecta sua recipere & pro tolerabili precio, requirentibus Academiæ membris tam habitationem quam sustentationem praestare. Ne piam & nunquam satis laudatam S. R. M. tis intentionem, quantum in illis, remorari ac impedire velle videbentur. De quorum etiā effectu; nullæ querelæ. Interim etiam Studiosi meminerint suarū esse partiū modestiā, probitate ac pietate ita se commendabiles facere, ut lux eorum lucens hominibus, vel absq; ullo alio privilegio eosdem favore dignos efficiat, omnibusq; bonis satis amabiles reddat.

62. Membra minùs digna sunt Typographi, Bibliopolæ, Bibliopegi, pedellii, ministri seu famuli studiosorum, qui privilegijs ijsdem fruuntur. Sed de illis alibi fusiūs. Et hæc de omnib^o Personis, quæ ad Ecclesiasticum ordi-

nē quoquō modo referuntur, hāc vi-
ce diū a iūsſicant. Deus ter: opt:
max: om̄nes etiā in hoc ordine cōſti-
tutos, superiores ac inferiores, in di-
vinā veritate & jugi sanctitate cle-
mentissimē conservare di-
gnetur! Amen.

SICILIMENTA.

I.

Ecclesiasticis Secularia tractare, or-
dinariē vetitum est: Extra ordinem
tamen, utpote ad comitia vocati vela-
lias, ubi à S. R. M. te ejusve nomine in-
jungitur, de politicis etiām consultare,
ut membra imperij, non prohibentur.
Innuit idem Inſtruclio Episcopo quonda-
m VVexionensi Dn. Nicolao Canuti data
art. 5. Gult. Ups. à R. Erit o 14. A. 1561. 5. Iul.

II. Templa de novo fundandi & ædifi-
candi potestatem inconsulta S. R.
M. te

M.te, nisi specialiter indulta sit, cleri-
ci non habent. *Arg: instructionis
moderno Episcopo Aboensi, Adm: Rev:
Patri M. Isaaco Rothovia dat & p. finet.
a R. Gust. Adolphi M. Holm. 7. Mart. 1627.*

III. Ceremoniæ ecclesiasticæ impieta-
tem & idololatriam redolentes meri-
tò abrogandæ; *Indifferentes autem,
pios tamen usus habentes, Non magis
in horum gratiam abiiciendæ, quā in il-
lorum odium non retinendæ videntur.*

IV. Omnis primatus in ecclesiâ prohi-
bitus non est. *Neq; enim omnis gra-
duum distinctio à pontifice rom: originē
trahit. Et posito; non Ideò statim dd-
mnanda. Conf. disp. Rev. D. Johan.
Math. de ministerio: eccl: Holm: habita.*

V. Nec ut omnes ecclesiastici paupe-
res & inglorij sint, vel necesse vel
reip. proficuum est, *Idem ibidem*.

VI. Idoneus officio Ecclesiastico etiam
sine ambitionis vicio, modestè se se
offerre potest.

VII. Cornutarij isti qui in Academijs
à novitijs Symposia, quovis præte-
xtu extorquent furtum committunt.
*Unde & hic & alibi in exoticis etiam
Academijs tantæ turpitudinis convicti
jure relegantur.*

VIII. Polymathia- seu variarum disci-
plinarum accurata perlustratio he-
roicis tantum ingenij convenit.
*Vulgaria unam urgeant; Ne ex singulis
aliquid, ex toto nihil.*

IX. Quamvis religiosi politici Consi-
stорjis Ecclesiasticis, quod in Ger-
maniâ est frequentissimum, inferan-
tur, manent nihilominus ecclesia-
stica.

X. Conditio hac præcise proposita, si
dux-

*duxeris viduam vel filiam prædefuncti
pastoris succedes: Est iniqua.*

Parergon

*Literatorum Dd. m Philosophorum Oratorum &c.
Excellentia est umbratilis: Herorum & Ma-
gnatum illustris.*

Literatissimo & Præstantiss:

Dn. R E S P O N D E N T I.

*L Ex & Religio, duo sūt, q**uo**d omnis ab omni
Publica Res ævo, stat, stetit atq; stabit.
Lege Magistratus, ne pecces, cogit: honesta,
Clericus, ut facias, religione movere:*

*Alter habet gladium, violentus, ni facis: alter
Sponte tuā ut facias, perficit ore potens.*

*Continet hos sub se in politiā summa potestas
Et pro communi fulcit amatq; bono.*

*GARTZIUS in tantum de clero differit, & se
Partibus in cleri, sedulitate probat.*

L. M.

*JOHANNES O. DALEC.
J. P. P.*

Præstantissimo

Dominico Respondenti.

Magnæ expectationis juveni, ut auditori suo
maxime assiduo, ita amico dilectissimo
hunc paucis animis gratulabatur.

Recet Politicos libros de Clericis
Docere, prudens haud negaverit quis-
quam.

Sunt namque membra corporis politici
Haud negligenda, legibusque constricta
Partim suis, communibusque pro parte.
Hinc, mi Johannes macte feligens istam
In qua excolas mentem atque lingvam prom-
ptam,

De Clericis hanc disputationem aptam.
Augebit illud te favore multorum;
Sic Auguror: tibi fausta quæcunque.

L. M. q;

MICHAEL O. WEXIONIUS
P. P.

A Monsieur le Resp. Mons. Jean Gartzio,
Estudiant en Police, fort-bien discourant
DE L'ESTAT DE L'EGLISE

L Ors qu'il vous plaise raisonner de ceste
Matiere,
Estant des autres une plus-claire lumiere;
En cela Monsieur Jean Gartzzi, vous me sembles
mieux

Balancer les choses, qu'aucun autre, estant
Curieux
Des Prescheurs, de l'eglise & de son ordonance,
Dont nous seulement aurons la Connoissance,
Pour nous en faire sauvees & Citoijens des
Cieux,

Eternellement avec Dieu, & ses bien-heureux.
Or sus donc, Monsieur, poursuivez l' honeste
dessein.

En verite, vous ne vous en repentirez rien.
Poursuivez souvēt, ainsi discourir sans cesse,
Croitez moy, Dieu vous donnera la sagesse.

Pour declarer mon affe-
ction tres fidelle,

ERICUS A. HALMENIUS Neric.

GArtzius, Phæbi juvenum venustus
Flosculus; suffert clypeo polito,
Tela, quæ promptè in stadio Sephorum
Pellit & urget.

Gartzium, virgo docuit potens sic
Artibus Tritonia clara & armis:
Gloria, hinc Jannes, vocat suum te
Et decus ingens.

Perge nunc pernix, animi sat ingens
Portio nostri, patria explicare
Jura, sic florem, generosa jactet
Terra metallis.

Politissimo Dn. Respond.
amicorum integerrimo
ita tenui gratulatur
venerabilis

O L A U S J E R E M I A
Norecop. O-Goth.

